

Valtiovarainministeriö

Viite Valtiovarainministeriön lausuntopyyntö 25.3.2021 VN/1068/2021

Asia **VALTION VIRKAMIESLAIN MUUTTAMINEN**

Valtiovarainministeriö on 25.3.2021 (VN/1068/2021) pyytänyt lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi valtion virkamieslain muuttamisesta.

Muutokset liittyvät ilman julkista hakumenettelyä tehtävään määräaikaiseen virkasuhteeseen nimitetyn virkamiehen vakinaistamiseen ja irtisanotun virkamiehen nimittämiseen valtion toiseen virastoon irtisanomisaikana. Myös valtionhallinnon ylimmän johdon virkaan nimitetyn sidonnaisuuksien ilmoittamiseen ehdotetaan täsmennyksiä ja osaan karensisopimuksista ehdotetaan rajoitusajan pidennystä.

Muut ehdotetut muutokset ovat luonteeltaan teknisiä.

Lakimuutokset on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2022 lukien.

Ammattiliitto Pro on tutustunut hallituksen esitysluonnokseen ja toteaa siitä lausuntonaan seuraavaa:

Keskeiset ehdotukset

Virkamieslain 6 b §:n 1 momentti

Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että nykyisen yli vuoden kestäneen määräaikaisen virkasuhteen sijasta vasta yli 2 vuotta kestäneen määräaikaisen virkasuhteen tilalle perustettu virka voitaisiin ensi kertaa täytettäessä täyttää virkaa haettavaksi julistamatta, jos virkaan nimitetään kyseisessä määräaikaisessa virkasuhteessa työskentelevä virkamies. Samassa yhteydessä esitetään, että nimitykset määräajaksi voi tehdä ilman julkista hakumenettelyä alle kahden vuoden määräaikaisiin virkasuhteisiin. Nykyisen valtiovarainministeriön ohjeistuksen mukaan nimityksen voi tehdä ilman julkista hakumenettelyä enintään vuodeksi.

Avoimuuden ja läpinäkyvyyden korostamiseksi 1 momenttia ei sovelleta valtionhallinnon ylimpään johtoon eikä ministeriöiden ylempiin asiantuntijavirkoihin.

Pro ei näe tarvetta virkamieslain 6 b §:n 1 momentin muuttamiselle esitysluonnoksessa esitetyllä tavalla sillä nykyinen säätely asiasta on toimiva. Pron mielestä hallituksen esitysluonnos on monelta osin tulkinnanvarainen, eikä siitä käy selvästi ilmi miksi määräaika esitetään pidennettäväksi 1 vuodesta 2 vuoteen.

Julkinen sektori / Ari Komulainen

12.5.2021

Muutos mahdollistaisi lisäksi mm. nykyistä pidemmäksi ajaksi määräaikaisten nimitykset ilman julkista hakumenettelyä ja tälle on vaikea nähdä asiallista perustetta.

Mikäli muutosesitykseen päädytään, tulee esitystä täsmentää mm. siten, että ohjeistuksen sijasta virkamieslakiin kirjataan edellytys siitä, että palvelussuhteen on aina tullut alkaa julkisella hakumenettelyllä, jotta määräaikainen virkasuhde voidaan myöhemmin vakinaistaa ilman julkista hakumenettelyä.

Virkamieslain 6 b § 5 momentti

Pro pitää tärkeänä, että virkamieslakia kehitetään siten, että virkamiehen lakisääteistä muutosturvaa vahvistetaan. Pro katsoo, että irtisanotun virkamiehen muutosturvan parantamiseen tähtäävä uusi 5 momentti on oikeansuuntainen, mutta riittämätön. Pro esittää hallituksen esitysluonnosta muutettavaksi siten, että irtisanotun nimittäminen ilman julkista hakumenettelyä kytketään irtisanomisajan sijasta takaisinottovelvollisuuden keston. Tällä muutoksella voitaisiin osaltaan vahvistaa virkamiehen muutosturvaa.

Hallituksen esitysluonnoksessa korostetaan muutoksen kohteena olevan henkilön aktiivisuutta uusien tehtävien haussa, mutta esitys jättää irtisanovan viraston sekä valtiotyönantajan vastuun vähintäänkin epäselväksi. On selvää, että irtisanovalla virastolla tulee olla merkittävä rooli uuden työn selvittämisessä. Jotta muutoksella aidosti voitaisiin parantaa virkamiehen muutosturvaa, on välttämättömänä, että ehdotetun muutoksen toteuttamiseksi irtisanovan viraston sekä laajemmin valtiotyönantajan velvoitteita täsmennetään hallituksen esityksen perusteluissa tai että asiasta vähintäänkin laaditaan ohjeistusta, jossa tarkemmin määritellään mm. irtisanovan viraston velvoitteet asiassa. Ohjeistus on laadittava yhdessä valtion pääsopijajärjestöjen edustajien kanssa.

Valtiotyönantajan muun työn tarjoamisvelvoite on selvästi suppeampi kuin muiden työnantajien ilman, että tälle on olemassa mitään asiallista perustetta. Yksityisillä yrityksillä on laaja muun työntarjoamisvelvoite irtisanomisen välttämiseksi. Työnantajalla on velvollisuus tarjota työtä koko yrityksen puitteissa siinäkin tapauksessa, ettei työntekijä pysty tosiasiallisesti ottamaan vastaan esimerkiksi satojen kilometrien päässä sijaitsevasta työnantajan toisesta toimipisteestä tarjottua työtä. Kunnan muun työn tarjoamisvelvoite koskee koko kunnan organisaatiossa mahdollisesta olevaa työtä hallintokuntien rajoista riippumatta. Valtion viranomaisen muun työn tarjoamisvelvoite rajoittuu sen sijaan pelkästään kyseisen viraston piiriin. Jos virastolla on taloudellisia tai tuotannollisia tarpeita vähentää työvoimaa, ei viraston tarvitse selvittää muista virastoista mahdollisuutta tarjota irtisanomisuhan alaiselle työntekijälle muuta työtä.

Valtion virkamiesten muutosturvan vahvistamiseksi Pro edellyttää, että valtion virkamieslain 27 §:n 3 momenttia muutetaan siten, että viraston muun työn tarjoamisvelvoite ulottuu myös muissa valtion virastoissa mahdollisesti oleviin, irtisanomisuhan alaiselle sopiviin työtehtäviin. Tällä muutoksella virkamiesten

12.5.2021

muutosturva saatettaisiin vastaamaan työsopimuslain (26.1.2001/55) 7 luvun 4 pykälän 3 momentissa säädettyä. Pro ehdottaa, että hallituksen esitystä täydennetään ennen eduskuntakäsittelyyn antamista edellä kuvatulla tavalla.

Virkamieslain 8 a §

Virkamieslain 8 a §:n muutoksilla toteutettaisiin Euroopan neuvoston korruption vastaisen toimielimen (GRECO) virkamiesten sidonnaisuusilmoituksia koskevat toimenpidesuosituksat laajentamalla sidonnaisuusilmoituksen käytön koskemaan myös ministerien erityisavustajia. Lisäksi pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että pykälässä säädettäisiin tyhjentävästi ne tiedot, joita ilmoitusvelvollisuus koskee.

Pro pitää virkamieslain 8 a §:n muutosehdotuksia perusteltuina ja kannattaa niitä.

Virkamieslain 44 a §

Virkamieslain 44 a §:n muutoksella pidennettäisiin valtion ylimmän johdon virkaan nimitetyn karenssisopimuksen mukaista rajoitusaikaa maksimissaan 12 kuukauteen.

Karenssisopimusta koskeva säännös on ollut valtion virkamieslaissa vuoden 2017 alusta. Hallituksen esityksessä HE 90/2016 vp ehdotettiin karenssisopimuksen rajoitusajaksi 12 kuukautta. Tämä rajoitusaika lyheni eduskuntakäsittelyssä kuuteen kuukauteen. Hallituksen esityksestä antamassa mietinnössä (HaVM 17/2016 vp) hallintovaliokunta piti ehdotettua 12 kuukautta liian pitkänä, koska esityksen tavoitteet voitiin hallintovaliokunnan käsityksen mukaan toteuttaa lyhyemmälläkin rajoitusajalla.

Ottaen huomioon mm. sen, että karenssisäännös on ollut voimassa kohtuullisen lyhyen ajan ja sen, että karenssisopimus rajoittaa perustuslain 18 §:n 1 momentin takaamaa virkamiehen oikeutta hankkia toimeentulo valitsemallaan työllä, tulee sääntelyn muuttamiselle olla hyvin perustellut ja välttämättömät tarpeet.

Hallituksen esitysluonnoksesta käy ilmi, että vuonna 2020 toteutettiin karenssisopimusten käytöstä kysely, johon vastanneista 71 organisaatiosta vain seitsemän oli sopimuksia tehnyt. Näissä seitsemässä organisaatiossa karenssisopimuksia oli tehty useimmissa vain muutama ja yhteensä karenssisopimuksia oli tehty vain 43. Kyselyyn vastanneista organisaatioista lisäksi vain hyvin pieni osa katsoi, että virkamieslain 44 a §:n säännös rajoitusajan pituudesta ei ole riittävä. Hallituksen esitysluonnoksesta käy lisäksi ilmi, että tällä hetkellä on tiedossa vain muutamia tapauksia, joissa yleensä ottaen valtion palveluksesta poistuneelle virkamiehelle on asetettu karenssisopimuksen mukainen rajoitusaika.

Pro katsoo, että kyselyn vastausten perusteella on selvää, ettei karenssisopimuksen rajoitusajan pidentämiselle ole organisaatioista lähtevää

12.5.2021

Julkinen sektori / Ari Komulainen

tarvetta, koska karenssisopimuksia on tehty hyvin harvassa organisaatiossa ja vain hyvin pieni osa pitää rajoitusajan pidentämistä tarpeellisena.

Pron mielestä hallituksen esitysluonnoksessa ei ole esitetty sellaista välttämätöntä tarvetta tai perustetta rajoitusajan pidentämiselle, jotta rajoitusaika tulisi pidentää nykyisestä 6 kuukaudesta 12 kuukauteen. Nykyinen 6 kuukauden rajoitusaika on riittävä.

Virkamieslain 44 a §:n mukaan karenssisopimukseen voidaan ottaa määräys sopimussakosta, jonka enimmäismäärä saa olla rajoitusajalta maksettava korvaus kaksinkertaisena. Mikäli rajoitusaika pidennettäisiin 12 kuukauteen, seuraisi tästä se, että sopimussakon enimmäismäärä voisi olla jopa 24 kuukauden palkka. Pron mielestä jo nykyinen sopimussakko on kohtuuton ja poikkeaa merkittävästi työsopimuslain vastaavasta säännöksestä.

Muut tekniset muutokset

Teknisluonteisiin muutoksiin ei Prolla ole kommentoitavaa.

Heikki Tuominen
Johtaja

Ari Komulainen
Vastaava lakimies